

Når bjørner blir til hvaler

Av Jostein Andreassen

"I Nord-Amerika så Hearne svartbjørnen svømme i timevis med vidåpen munn mens den, lik en hval, fanget insekter i vannet. Selv i et så ekstremt tilfelle som dette kan jeg ikke, hvis tilgangen på insekter var konstant, og hvis bedre tilpassede konkurrenter ikke allerede finnes i landet, se noe å innvende mot at det kunne oppstå en bjørnerase som gjennom naturlig utvalg ble mer og mer vannlevende i bygning og levevis og fikk større og større munn, inntil en skapning like eiendommelig [monstrous] som en hval blir dannet."

Darwin: "Om artenes opprinnelse", 1. utgave, side 136 i den norske utgaven (kap. VI; et par sider før det snakkes om øyet.)

Kommentar

På selve utgivelsesdagen for sitt hovedverk, den 24.11.1859, fikk Darwin et brev fra sin venn, den store geologen Lyell, der han ble rådet til å ta ut avsnittet om svartbjørnen og hvalen. Dette brevet kan jeg ikke sitere fra, for det er forsvunnet. Men dagen etter svarer Darwin, og allerede i 3. linje skriver han: "I will certainly leave out Whale & Bear."

I 2. utgave føyer han til "almost", slik at første setning blir:

"(...) med vidåpen munn mens den, **nesten** som en hval, fanget (...)"

Den neste setningen: "Selv i et så ekstremt tilfelle ..." osv., forsvinner og blir ikke tatt inn i senere utgaver. Det hele reduseres til en opplysning om at Hearne har sett en svartbjørn som fanget insekter i vannet. Det blir da noe meningsløst i sammenhengen, idet dette står i avsnittet "Om opprinnelsen av organiske vesener med spe-

sielle levevis og spesiell bygning, og deres overgangsformer". Her er nettopp poenget å svare på hvordan kjøttetende landdyr kan bli omdannet til vanndyr.

(Samuel Hearne (1745-92), var oppdagelsesreisende og koloniadministrator i Canada.)

Owens kritikk

Denne saken kommenterer Darwin i brev til W. H. Harvey i august 1860 og i brev til R. G. Whiteman 5. mai 1881. I det siste skriver han at han tok ut avsnittet etter råd fra Professor Owen (verdens fremste anatom på den tiden og etter "Om artenes opprinnelse" Darwins hovedfiende).

Men Darwin føyer til: "Men jeg har alltid angret på at jeg fulgte dette rådet, for jeg tror fremdeles at synspunktet er fornuftig."

I brev til Lyell 10. des. 1859 forteller han at det var i en personlig samtale at Owen gav ham dette rådet. Da Darwin svarte at han hadde strøket det, utbrøt Owen:

"Oh have you, well I was more struck with this than any other passage; you little know of the remarkable & essential relationship between bears & whales."

Darwin kommenterer dette slik overfor Lyell: "Ved Jupiter! Det ser ut som om han tror en slags bjørn var bestefar til hvalene!"

Siden, i sin sterke kritikk av Darwins bok i "Edinburgh Review" III (1860) s. 518, latterliggjør Owen bjørn/hval-avsnittet med følgende ord:

"We look (...) in vain for any instance of hypothetical transmutation [hypotetisk forvandling] in Lamarck so gross [vulgær] as the one above cited".

I et brev til J. Lamont 25. febr. 1861 takker Darwin forfatteren for at hele bjørn/hval-historien er kommet med i hans bok "Seasons with Sea-Horses" (1861) - og at La-



mont forsvarer den. Men sistnevnte skriver at dette hadde han ikke våget å gjøre, om ikke Darwin hadde skrevet om det først. For han hadde vært inne på liknende tanker på Spitsbergen.

- To modige karer, altså!

Snipp, snapp, snute – så er eventyret ”Da bjørnen ble til en hval” – ute.

Vi kan i dag bare beklage at det dessverre ikke ble tatt med i Asbjørnsen og Moe, H. C. Andersen eller Brødrene Grimm.